

MİSAFİRİ İSTİSKAL (1871)

ALİ BEY, DİREKTÖR, (1844-1899)

Genel bakış

Misafiri İstiskal tek perdelik bir komedi oyunudur. Ali Bey oyunla ilgili şu sözleri söylemiştir. “Bu vaka tiyatro için gayet ehemmiyetsiz bir şey ise de vaktiyle bir yerde aynen geçmiş olduğundan ve bir de memleketimizin adet ve ahlakça tarize değer pek çok hallerini ihtiva ettiğinden, şu suretle oyun olarak tertip edildi.”

Kişiler

Mümtaz Bey: Ev Sahibi konağın ihtişamı göz önüne alındığında zengin, sanattan anlayan, kendi örf, adet ve ananelerine riayet eden, hoş görülü bir şahsiyete sahip olan biridir. Abdi Bey'in her türlü hal ve hareketine katlanabilen bir tiptir.

Abdi Bey: Mümtaz Bey'in bitişik komşusu olup, ahmak ve aciz bir kişiliğe sahiptir. Hiç kimseden düstur almayan, her hangi bir hesabın veya kitabın içine girmeyen, aklına estiği gibi hareket eden ve anı yaşayan bir tiptir.

Nadir Efendi: Mümtaz Bey'in işitme engelli ve yaşlı komşusu olup müzisyen oğlu Muhsin Efendi ile beraber konağın asıl misafiridir. Abdi Bey'in bütün sakarlıklarında mağduriyet yaşayan şahıstır.

Muhsin Efendi: Nadir Efendi'nin musikişinas oğludur. Mümtaz Bey ile birlikte ihtiyaçların hareketlerini izleyen, bazen de babasını Abdi Bey'in sakarlıklarından koruyup ve kollamaya çalışan bir gençtir.

Veli Ağa: Mümtaz Bey'in kahyası olup sakar ve görme engellidir. Yaşlı biridir. Fakat konakta çalışmaya devam eder. Sakin yapılı olup herhangi bir fevri harekette bulunmaz.

Memiş: Mümtaz Bey'in seyisi.

OZET

Büyük bir konak sahibi olan Mümtaz Bey, yaşlı ve işitme kaybı yaşayan Nadir Efendi ile musikişinas oğlu Muhsin Efendi'yi yatılı misafir olarak evinde ağırlamaktadır. Mümtaz Bey'in, yaşlı ve sakar komşusu Abdi Bey, konağa misafirliğe gelmek ister ve çalışanlar vasıtasıyla konaktan merkep ister. Bu istekten memnun olmayan konağın kâhyası Veli Ağa kendi kendine homurdanırken, evi konağa çok yakın olan Abdi Bey merkebin gelmesini beklemeden kendisi gelir. Abdi Bey, Mümtaz Bey'in konağına misafirlikle beraber eğlenmek amacıyla gelmiştir. Mümtaz Bey'in evine misafirliğe gelen Abdi Bey'in misafirliğin keyfini çıkarmak için her türlü talepte bulunur, misafirliği esnasında konuşulanları ters anlar ve muhtelif sakarlıklarla evdekileri rahatsız eder. Evdekilerin onu göndermek için birçok şey yapmasına rağmen o, kendinden emin ve vurdumduymaz olarak misafirliğine devam eder.

OLAYLAR

Nadir Efendi'nin mağduriyeti Konak sahibi Mümtaz Bey, misafirlerine eğlenmek için piyano dinleyebilecekleri gibi tavla, satranç ve kâğıt oyunları da oynayabileceklerini söyler. Eğlencenin başında konaktakilerin ortak arzusuyla musikişinas bir şahsiyet olan Muhsin Efendi'den piyano eşliğinde şarkı söylemesi istenir. Fakat Muhsin Efendi, Veli Ağa'nın güzel fıkra anlattığını söyleyerek üzerindeki mesuliyetten kurtulmaya çalışır. Abdi Bey, Veli Ağa'nın fıkra anlatmasına pek taraftar olmayıp kendisi piyano çalmak üzere odaya gider ve hem piyano çalar hem de bağıra bağıra şarkı söylemeye başlar. Kulağı iyi işitmeyen Nadir Efendi söylenenlerin çoğunu ya yanlış anlar ya da hiç anlamaz. Abdi Bey'in kütüphaneden kitap almak ister ve bu esnada kitaplardan birkaçını kitaplığın yanında bulunan Nadir Efendi'nin başına, birkaçını da yazı tepsisinin üstüne düşürür. Kitapların düştüğü yazı tepsisi devrilir ve üstündeki mürekkep yere dökülür. Abdi Bey, yere dökülen mürekkebi normal bir şey gibi cebinden çıkardığı mendille siler ve mendili katlayıp cebine koyar. Sofradaki işkembe çorbasına Abdi Bey limon sıkarken limonun tabağa düşer ve sofranın çevresinde oturan

herkesin üzerine çorba sıçrar. Sofradakilerin tepkileri görülmeden Abdi Bey'in çok sıcak olan bamyaya yemeğinden bir kaşık alması ve ağzından boğazına kadar yanarak ve gözünden yaş gelerek yutmaya çalışır. Derken cepteki mürekkepli mendille gözyaşlarını siler, Abdi Bey'in bütün çehresi mürekkeple simsiyah olur. Tabi ki bu manzara karşısında hiç kimsenin sakin ve sağduyulu olarak durması mümkün değildir. Mümtaz Bey ile Muhsin Efendi gülme krizine girer, sofradan fırlayıp başka odaya giderler ve gülmeye devam ederler. Mümtaz Bey ve Muhsin Efendi'nin gülme sebebini merak eden Nadir Efendi öğrenmek ister; ama bir neticeye ulaşamaz. Bu iki kişinin kendinden geçercesine gülmesini merak eden Abdi Bey, onların yanına gitmek ister; ancak setresiyle iliştiirdiği sofrayı çekince sofradaki tabaklar düşmeye başlar. Bu esnada masa örtüsünü tutmaya çalışan Nadir Efendi'nin üzerine hem tabak düşer hem de boğazına dolaşan örtü sebebiyle sandalyeyle birlikte yere düşer. Sofra faslı geçildikten sonra sigara ve kahve vakti gelir. Abdi Bey sigara yakma esnasında Nadir Efendi'nin elini yakar. Onun kahvesine kahve ilâve etme maksadıyla elindeki kahveyi ihtiyarın üzerine döker.

Davete Gitme Yalanı Konaktaki herkes eğlenmek ister. Fakat başlanılan her oyun veya eğlence, sürekli yarım kalır. Herkeste bir keyifsizlik ve bir tatsızlık vardır. Konaktaki durum çekilmez hâle gelince, Mümtaz Bey zihninde gidebileceği bir yer tasarlar. Ancak bu tasarı, ona hakiki olmayıp sadece anı kurtarmaya yönelik bir yalanla mümkün gibi görünür. Akşamın ilk saatinden beri nezaketinden taviz vermeyen, hatta çoğu zaman iki misafirin sürtüşmelerine gülen Mümtaz Bey, artık pes eder ve Abdi Bey'i konaktan göndermek için, bir yere davetli olduklarını ve biraz da geç kaldıklarını söyler. Mümtaz Bey ve Muhsin Efendi'nin Abdi Bey'i evden göndermek için uydurdukları yalana, herhangi olumlu veya olumsuz bir tepki vermemesi üzerine geri adım atarak yalanlarını düzeltmek isterler. Birkaç dakika içinde, söylenen yalanı düzeltmek için konaktaki herkes kafa yormaya başlar. Davete gitmeyip konakta kalışlarına mantıklı bir sebep bulabilmek için seyis Memiş Ağa'ya kızmayı plânlarlar. Ancak Memiş Ağa orada olmadığı için Veli Ağa'ya kızıp bağırmaya başlarlar. Sonra odaya gelen Memiş Ağa'dan Abdi Bey'in eteğini öpmesini isterler. Lâkin konak halkının içine düştüğü bu garip durum, Abdi Bey'i hiç rahatsız etmez, o piyano çalıp şarkı söylemeye devam eder. Konak halkının çabaları netice vermez ve Abdi Bey'i konaktan göndermek mümkün olmaz.

Karakter inceleme

Abdi Bey (Başına Buyruk)

Karakter Abdi Bey, kafasına eseni yapan, rahat tavırlı biridir. Oldukça sakar olmasından dolayı çevresindeki insanlara zarar veren fakat bunu umursamayan bir karakterdir. Sadece menfaat odaklı ve benmerkezci düşünen bir tiptir.

Aktivite Abdi Bey, Mümtaz Bey'in evine gelir. Orada olan misafirlerle sohbet eder, piyanonun başına geçip şarkı söyler, Nadir Efendi ile tavla oynar. Misafirlerle birlikte akşam yemeği yiyip daha sonra hep birlikte kahve içerler.

Kişiler Abdi Bey, ilk olarak Mümtaz Bey'le konuşarak ona merkep istediğini fakat bekleyemeden geldiğini söyler. Daha sonra evde bulunan misafirler Muhsin Efendi ve Nadir Efendi ile tanışır. Evin kâhyası olan Veli Ağa ile zaman zaman diyalog kurar.

ÖRNEK OLAYLAR

Başına Buyruk Abdi Bey, aklına geleni yapan kimseden destur almayan biridir. Başka birinin evinde olmasına rağmen vereceği rahatsızlığı düşünmeden hareket eder. Nadir Efendi, Abdi Bey'den oldukça rahatsız olur. Abdi Bey — (piyanoya gidip parmaklarıyla dokunmaya başlar ve bir yandan avazı çıktığı kadar bağırır) Mümtaz Bey, Muhsin Efendi!.. Yahu beyler geliniz bir âlem edelim. Her vakit böyle neşeli meclis tesadüf etmez... Nadir Efendi — Yine ne oluyor? Galiba sizi çağırıyor; aman gidin Allah'ı severseniz, şu deliyi bağırılmayın. Aklım fikrim dağılıyordu. Sabah keyfi ne belâya çattık bel!..

Sakar Abdi Bey, oldukça sakar biridir. Sürekli ya bir şeyler döker yâda devirerek etrafındakilere zarar verir. Abdi Bey'in sakarlıklarından en çok Nadir Efendi etkilenir ve oldukça sinirlenir. Abdi Bey salona gelir ve kütüphaneyi açıp bir kitap alırken, üstünde bulunan kitapların bir kaçı Nadir Efendi'nin başına ve birkaçı da yanında bulunan yazı tepsisinin üstüne düşerek üzerinde bulunan mürekkep yere dökülür. Nadir Efendi — (kendi kendine) Hay Allah belanı versin!...Buraya da mı gelip yetiştin? Başımı yarıyordu. Abdi Bey- Vay mürekkebi döktük.

Vurdum Duymaz Abdi Bey, etrafına verecek olduğu zararlara dikkat etmeyen vurdumduymaz rahat biridir. Yemekten sonra kahve ve sigara içmek için cebinden sigarasını çıkarır. Nadir Efendi'nin yakmak üzere olduğu kavdan bir anda alır ve Nadir Efendi'nin parmağını yakar. Fakat bu onu hiç telaşlandırmaz. Mümtaz Bey - Nadir Efendi hazretleri, hani ya çubuğunuz yanmıyor? Şimdi kahve gelecek... Nadir Efendi - Efendim kav var, şimdi yakarım. (cebimden kav çıkarıp yakar). Mümtaz Bey- Abdi Bey, sizin sigaranız nerede? Abdi Bey - Burada... (cebinden bir sigara çıkarıp, ihtiyarın çubuğuna koymak üzere olduğu kavdan yakmak üzere, birdenbire üzerine atılınca kav ihtiyarın parmağını yakıp birdenbire yerinden sıçrar. Abdi Bey hiç telaş etmeden yere düşen kavı alarak sigarasını yakar)

Mümtaz Efendi (Misafirperver)

Karakter Mümtaz Bey oldukça misafirperver ve hoşgörülü biridir. Sakin bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda kibar bir beyefendidir. Mümtaz Bey, misafirlerini memnun etmek için elinden geleni yapan bir karakterdir.

Aktivite Mümtaz Bey, eve gelen misafirleriyle vakit geçirir. Onlarla piyano başında şarkılar söyler. Beraber yemek yiyip kahve içer. Hep birlikte sohbet ederler. Abdi Bey'den duydukları rahatsızlıktan dolayı Muhsin Efendi ile plan yaparak onu evden göndermeye çalışır.

Kişiler Ev sahibi olan Mümtaz Bey, herkesle diyalog içindedir. Önce kahyası Veli Ağa'ya misafirlerini rahat ettirmesi için görevler verir. Konağa gelen Abdi Bey'i diğer misafirleri Nadir Efendi ve oğlu Muhsin Efendi ile tanıştıtır. Bu şekilde evdekilerle sohbet içindedir.

ÖRNEK OLAYLAR

Hoşgörülü Mümtaz Bey, misafirlerine asla kırıcı söz söylemeyen gayet kibar ve hoşgörülü yaklaşarak olayları sonuca ulaştırır. Abdi Bey'in yere mürekkep döktükten sonra cebinden çıkardığı mendille sildiğini gören Mümtaz Bey bunun sorun olmayacağını dile getirir. Abdi Bey, bir şeyleri dökmeye devam etse bile Mümtaz Bey sinirlenmeyerek oldukça ılımlı yaklaşır. Mümtaz Bey- (Muhsin Efendi ile beraber salona çıkarak) Aman efendim zararı yok, sonra temizlerler. Siz bırakınız, yemeğe buyurun. Baba efendi buyurun... (sofraya geçip otururlar) ... Efendim akşam işkembe çorbasının sözü ediliyordu; ismarlamıştım, işte yapmışlar buyurun Abdi Bey - İşkembe çorbası mı? Öyleyse ekşi ister. (önünde bulunan limonu alıp sıkarak) Mümtaz Bey- Aman efendim, onun ekşi terbiyesi vardır, limon istemez. (Abi Bey dinlemeyip limonu sıkarken limon elinden kayarak çorbanın içine düşer; herkesin üstüne çorba sıçrar). Mümtaz Bey - Zararı yok efendim.

Ara Bulucu Mümtaz Bey, Abdi Bey'in yapmış olduğu sakarlıklardan dolayı etkilenen Nadir Efendi'nin keyfini kaçırdığını düşünerek ikisinin arasını düzeltmeye çalışır. Bunun için Nadir Efendi'nin de sevdiği tavla oyununu oynaması için Abdi Bey'le konuşur. Mümtaz Bey - (Abdi Bey'e) İhtiyarın neşesini kaçırdık, bari gönlünü alınız da güzel güzel muhabbet edelim. Hem siz tavla bilirsiniz değil mi? Nadir Efendi tavla oyununu pek sever, birlikte oynayınız olmaz mı? Abdi Bey - Pekâlâ olur; Efendi baba gücenmeyiniz rica ederim. Nadir Efendi - Estağfurullah, gücenecek bir şey yok, kaza!.. Mümtaz Bey - Nadir Efendi hazretleri, Abdi Bey oğlunuz sizinle tavla oynamak istiyor ...(hizmetkâra) şu tavlayı getir.

İşbirlikçi Mümtaz Bey, oldukça rahatsızlık veren Abdi Bey'i evden göndermek için Muhsin Efendi ile plan yapar. Bu planda Mümtaz Bey bir yere gideceklerini söylediklerinde Abdi Bey'inde kalkıp evine gideceğini düşünür. Fakat Muhsin Efendi, Abdi Bey'in bunu anlayacak biri olduğunu sanmaz. Muhsin Efendi - İyi ya, siz söyleyin ne yapalım? Mümtaz Bey - Aklıma bir şey geliyor. Şimdi içeri girelim, ben bir aralık saate bakarım: «Aman akşam olmuş, biz ne yapıyoruz? İhsan Bey saat sekizde bekleyecek değil miydi?» derim; siz de «Evet! ... » dersiniz. Artık alt tarafını ben uydururum. Maksadımı anladınız ya! ... · Güya biz davetliyiz de gideceğiz demek olur, herif de elbette kalkıp gider. Muhsin Efendi - Elbette kalkıp gitmez. Mümtaz Bey - Niçin? Muhsin Efendi - Ben onda öyle şeyden anlayacak kafa göremiyorum. Mümtaz Bey - Eğer anlamazsa biz yalandan giyinip kendisine veda ederek bahçeye çıkar, bir çeyrek yarım saat kadar dolaşırız... Yalnız ne yapacak, canı sıkılır gider. Muhsin Efendi - Pek ala, Allah verse de evdeki pazarımız çarşıya uysa... Haydi, öyleyse odaya girelim. (içeri girerler).